

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ДРІГА ОЛЬГА ПАВЛІВНА

УДК 657.222:336.76 (043.3)

**ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ
СЕК'ЮРИТИЗАЦІЄЮ АКТИВІВ**

Спеціальність 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Житомирському державному технологічному університеті Міністерства освіти і науки України.

- Науковий керівник:** доктор економічних наук, професор
Петрук Олександр Михайлович,
Житомирський державний технологічний університет,
завідувач кафедри фінансів і кредиту
- Офіційні опоненти:** доктор економічних наук, професор
Герасимович Анатолій Михайлович,
ДВНЗ “Київський національний економічний
університет ім. Вадима Гетьмана”,
професор кафедри менеджменту банківської діяльності
- кандидат економічних наук, доцент
Новіченко Людмила Степанівна,
Національна академія статистики, обліку та аудиту,
доцент кафедри аудиту

Захист відбудеться “27” квітня 2016 р. об 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 14.052.01 у Житомирському державному технологічному університеті за адресою: 10005, м. Житомир, вул. Черняхівського, 103, ауд. 233.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Житомирського державного технологічного університету за адресою: 10005, м. Житомир, вул. Черняхівського, 103.

Автореферат розісланий “26” березня 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради, д.е.н., проф.

О.А. Лаговська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Невизначеність умов діяльності, постійна конкуренція, зростання темпів інфляції, а також дефіцит доступних фінансово-інвестиційних ресурсів в умовах браку власних коштів змушують суб'єктів господарювання (як фінансового, так і реального сектору) шукати нові фінансові інструменти, які б вирішили проблему залучення додаткового фінансування, а також мінімізації ризиків, пов'язаних з їх діяльністю. У цьому контексті особливого значення набуває сек'юритизація активів, як інноваційний механізм структурованого фінансування, який дозволяє рефінансувати діяльність її ініціатора, зменшити та перерозподілити його ризики, а також управляти рівнем ліквідності активів за рахунок зміни їх структури.

Отримавши розвиток в 1970-х роках у США, механізм сек'юритизації став своєрідною революцією у фінансовому секторі економіки і, на думку багатьох фахівців, став однією з головних фінансових інновацій другої половини ХХ століття, забезпечивши потужний імпульс для розвитку глобальної фінансової індустрії. Для українського ринку цінних паперів сек'юритизація також може стати ефективним інструментом створення нових можливостей для залучення фінансування та інвестування. Проте нерозвинутість вітчизняного фондового ринку та відсутність відповідного законодавчого підґрунтя як в частині механізму проведення сек'юритизації в цілому, так і щодо бухгалтерського забезпечення, стримують адаптування прогресивного зарубіжного досвіду. Тому на сьогодні виникає об'єктивна необхідність розробки теоретичних та організаційно-методичних положень, спрямованих на формування обліково-аналітичної інформації для забезпечення управління сек'юритизацією активів.

Серед наукових праць, у яких досліджуються загальні питання сек'юритизації активів можна виокремити роботи таких зарубіжних та вітчизняних науковців, як Н.В. Александрова, Х.П. Бер, В.Д. Газман, Г. Гортон, Е. Девідсон, Б. Кейс, Дж. Мітчел, С.Л. Шварц, А.А. Казаков, І.О. Колосинський, М.В. Котова, О.С. Новак, О.М. Петрук, І.М. Перепаддя, М.В. Рябокінь, А.С. Селівановський, А.О. Солдатова, Н.М. Ткачук, Ю.Е. Туктаров, С.С. Улюкаєв, Ф.Дж. Фабоцці, В.А. Фурсова, Л.П. Чубук, А.В. Шаповал та інші. Разом з тим, зазначені дослідження здійснювалися в контексті фінансів та охоплюють питання сек'юритизації активів як інструменту фінансування та мінімізації ризиків. Дослідження питань обліково-аналітичного забезпечення управління сек'юритизацією активів, у своїй переважній більшості, носять поодинокий несистемний характер та комплексно не проводилися. Проблеми аналізу пулу сек'юритизованих активів розглядалися в працях М.С. Кісельової, Т.С. Новікової, Є.О. Павельєвої, А.Ю. Петровічева, А. Рижова, А.А. Толмачева, О.А. Фісюна та інших. Щодо бухгалтерського обліку операцій сек'юритизації активів, то окремі питання в частині облікового відображення відступлення права грошової вимоги досліджувалися А.М. Герасимовичем, В.О. Карповою, О.А. Лаговською, В.К. Макарович, В.І. Прокопенком, В.В. Скоробагатою та ін. У працях Л.С. Новіченко було приділено увагу проблемам застосування бухгалтерського аутсорсингу в процесі сек'юритизації активів та визначенню об'єктів обліку при сек'юритизації лізингових активів.

Враховуючи результати проведених попередниками досліджень та не применшуючи їх значення, невирішеними залишаються окремі теоретико-практичні аспекти обліково-аналітичного забезпечення управління сек'юритизацією активів, зокрема визначення місця операцій сек'юритизації активів у складі об'єктів бухгалтерського обліку та економічного аналізу, а також організаційно-методичні засади формування обліково-аналітичної інформації в контексті задоволення потреб управління сек'юритизацією активів. Необхідність вирішення вказаних проблемних питань зумовлює актуальність і вибір теми наукового дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Житомирського державного технологічного університету за темою № 397 “Удосконалення бухгалтерського обліку промислових підприємств” (номер державної реєстрації 0114U004256). В межах наукової теми автором проведені дослідження, пов'язані з розробкою обліково-аналітичного забезпечення управління сек'юритизацією активів.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є наукове обґрунтування теоретичних положень і розробка практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління сек'юритизацією активів.

Мета дослідження обумовила необхідність вирішення таких завдань:

- уточнити економічну сутність, специфічні риси та функціональне призначення сек'юритизації активів для формування облікового підходу до її трактування;
- систематизувати існуючі підходи до класифікації сек'юритизації активів як основи її адаптації до цілей бухгалтерського обліку та економічного аналізу;
- визначити особливості механізму сек'юритизації активів для ідентифікації складу об'єктів, які підлягають бухгалтерському відображенню;
- розробити напрями удосконалення організаційно-методичних положень облікового відображення операцій сек'юритизації активів для формування інформаційного забезпечення процесу управління;
- сформулювати механізм застосування бухгалтерського аутсорсингу в процесі сек'юритизації активів;
- виявити та охарактеризувати вплив сек'юритизації активів на показники фінансово-майнового стану компанії-оригінатора для обґрунтування рішення щодо доцільності її застосування;
- окреслити напрями оцінки сформованого пулу активів для фінансово-економічного обґрунтування їх придатності до сек'юритизації;
- обґрунтувати методичні підходи до оцінки ефективності сек'юритизації активів з точки зору її ініціатора для прийняття рішення щодо доцільності та перспектив подальшого застосування такого механізму фінансування.

Об'єктом дослідження є операції сек'юритизації активів в системі бухгалтерського обліку та аналізу суб'єктів господарювання.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та організаційно-методичних положень обліково-аналітичного забезпечення управління сек'юритизацією активів.

Методи дослідження. У ході дослідження використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів пізнання. Для уточнення та поглиблення економічної сутності сек'юритизації активів та удосконалення її класифікації використано логіко-гносеологічний метод, метод групування й порівняння та історичний підхід. Методи узагальнення, причинно-наслідкового зв'язку та абстрактно-логічний використовувалися для ідентифікації господарських операцій, пов'язаних з реалізацією механізму сек'юритизації активів. Методи аналогії, конкретизації, діалектичний метод і системний підхід застосовано для розробки організаційно-методичних положень бухгалтерського обліку операцій сек'юритизації активів. Методи формалізації, моделювання, аналіз, синтез, абстрагування та ідеалізація дозволили розробити методичні засади аналітичного забезпечення управління сек'юритизацією активів. Використання табличного і графічного методів сприяло наочному представленню результатів дослідження.

Інформаційною базою дослідження є наукові джерела (монографічні праці, наукові статті, матеріали конференцій і семінарів з питань удосконалення організаційно-методичних положень обліку та аналізу для забезпечення процесу управління сек'юритизацією активів); нормативно-правові документи; статистичні джерела; довідкові та інформаційні видання; Інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у теоретичному обґрунтуванні й розробці організаційно-методичних і практичних рекомендацій з удосконалення процесу формування обліково-аналітичної інформації для управління сек'юритизацією активів.

Положення та результати дослідження, яким характерна наукова новизна, є такими:
удосконалено:

– класифікацію сек'юритизації активів на основі теоретичного обґрунтування необхідності розгляду даного фінансового механізму в поєднанні трьох його основних складових (учасників, активів та цінних паперів, забезпечених цими активами) через виділення наступних критеріїв: залежно від місцезнаходження активів у процесі їх сек'юритизації; залежно від цілей ініціатора та способу відокремлення ризиків; за механізмом здійснення балансової сек'юритизації; залежно від ініціатора; за фактичною наявністю сек'юритизованих активів; за характером активів, які виступають забезпеченням, що дозволило визначити їх вплив на побудову системи бухгалтерського обліку та економічного аналізу;

– організаційно-методичні положення облікового відображення операцій сек'юритизації активів як у її ініціатора, так і емітента цінних паперів (зокрема, через визначення складових облікової політики, розробку первинної документації за відповідними операціями, а також встановлення порядку відображення таких операцій на рахунках бухгалтерського обліку та у звітності підприємства), що є передумовою формування достовірного та комплексного інформаційного базису для прийняття дієвих управлінських рішень на всіх етапах сек'юритизації активів;

– методичне забезпечення економічного аналізу пулу активів, сформованого оригіном для сек'юритизації, яке включає наступні етапи: оцінка ймовірності дефолту і величини очікуваних втрат за пулом активів, що сек'юритизуються; ідентифікація факторів, що впливають на дострокове погашення активів пулу;

оцінка параметрів сформованого пулу активів, що сек'юритизуються, на основі аналізу його структуру та виокремленої системи показників; моделювання майбутніх потоків платежів за пулом активів, що сек'юритизуються, що забезпечує формування аналітичної інформації для прийняття рішення щодо можливості проведення сек'юритизації з використанням наявних в оригінатора активів та диверсифікації ризиків за рахунок оптимальної концентрації активів;

– методичні підходи до оцінки ефективності операцій сек'юритизації для її ініціатора шляхом реалізації наступних етапів: порівняння вартості залучення капіталу за допомогою сек'юритизації активів з іншими альтернативними джерелами фінансування; побудова балансу платіжних потоків за забезпеченими цінними паперами та пулом сек'юритизованих активів; оцінка ефективності сек'юритизації активів шляхом порівняння суми чистого залученого фінансування з понесеними для цього витратами, що забезпечує формування достовірної обліково-аналітичної підсистеми управління процесом фінансування діяльності ініціатора сек'юритизації;

дістало подальший розвиток:

– трактування поняття “сек'юритизація активів” (фінансовий механізм, який передбачає відокремлення пулу однорідних активів, сформованого з прав грошової вимоги, з подальшим випуском та обслуговуванням цінних паперів, забезпечених потоком платежів, що генеруються такими активами) та “пул активів, що сек'юритизуються” (сукупність дебіторської заборгованості, під забезпечення якої здійснюється емісія цінних паперів), що сприяє усуненню неконвенційності категорійно-понятійного апарату бухгалтерського обліку;

– ідентифікація об'єктів бухгалтерського обліку та аналізу (пул активів, що сек'юритизуються, та цінні папери, забезпечені такими активами) на основі уточнення етапів сек'юритизації активів (оцінка доцільності та можливості проведення сек'юритизації активів; формування та оцінка пулу активів; структурування угоди; випуск цінних паперів; моніторинг операцій) для подальшого удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління сек'юритизацією активів;

– обґрунтування кількісних та якісних критеріїв вибору зовнішнього суб'єкта ведення бухгалтерського обліку та етапів застосування бухгалтерського аутсорсингу в діяльності емітента цінних паперів, забезпечених активами – спеціально створеного посередника (SPV), що сприяє підвищенню якості бухгалтерської інформації і досягненню цілей діяльності SPV;

– інформаційне забезпечення формування фінансово-економічного обґрунтування доцільності та можливості проведення сек'юритизації активів, що дозволило визначити напрями впливу балансової й позабалансової сек'юритизації активів на майнові (величина і структура активів і пасивів балансу) та фінансові (ліквідність, платоспроможність, фінансова стійкість) показники, а також показники розвитку та результативності діяльності компанії-оригінатора (показники ділової активності та ефективності) для прийняття обґрунтованого рішення щодо вибору оптимального механізму здійснення сек'юритизації активів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці рекомендацій, що стосуються питань удосконалення організаційно-методичних аспектів формування обліково-аналітичного забезпечення управління сек'юритизацією активів. В практичну

діяльність суб'єктів господарювання впроваджено такі розробки:

– пропозиції щодо забезпечення процесу ведення бухгалтерського обліку на умовах аутсорсингу в частині запропонованого порядку відображення операцій сек'юритизації активів на рахунках бухгалтерського обліку спеціально створеної компанії та розроблених форм внутрішньої бухгалтерської звітності для потреб інвесторів (ТОВ “АФ “ФінЕМ-КОНсалтінг”, довідка № 12/09-1 від 12.09.2015 р.);

– рекомендації щодо удосконалення Робочого плану рахунків та порядку відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій сек'юритизації активів (ТзОВ “Компанія з управління активами “Планета-ФМ”, довідка № 17-04-12/01 від 11.11.2015 р.);

– рекомендації в частині документального забезпечення, оцінки, порядку відображення на рахунках бухгалтерського обліку та напрямів формування інформації про сек'юритизовані активи для складання фінансової та внутрішньої (управлінської) звітності (ТОВ АФ “КАУПЕРВУД”, довідка № 12-15/05 від 28.12.2015 р.).

Пропозиції з удосконалення організації та методики бухгалтерського обліку й економічного аналізу операцій сек'юритизації активів використовуються у навчальному процесі Національного гірничого університету при викладанні навчальних дисциплін та розробці їх навчально-методичного забезпечення “Фінансовий облік I”, “Облік цінних паперів”, “Облік у банках”, “Аудит і аналіз у банках” та отримали схвальну оцінку (довідка № 62/13-45/59 від 12.01.2016 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Наведені в дисертації розробки, висновки та пропозиції належать особисто автору. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертаційній роботі використано лише ті ідеї та положення, які є результатом особистої роботи здобувача, що полягають у дослідженні комплексу організаційно-методичних і практичних питань, пов'язаних з удосконаленням процесу формування обліково-аналітичного забезпечення управління сек'юритизацією активів.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації доповідалися, обговорювалися та отримали позитивну оцінку на 10 міжнародних та всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях, що відображено в публікаціях [9-19].

Публікації. За результатами досліджень опубліковано 19 наукових праць загальним обсягом 7,72 друк. арк. (особисто автору належать 7,22 друк. арк.), у тому числі 1 стаття у науковому періодичному виданні іншої держави, 7 статей у наукових фахових виданнях України (з них – 2 статті у наукових фахових виданнях України, які включено до міжнародних наукометричних баз), 11 тез доповідей та матеріалів конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний зміст викладено на 183 сторінках друкованого тексту. Робота містить 25 таблиць на 23 сторінках (з яких 4 розміщені на 4 сторінках), 16 рисунків на 13 сторінках (з яких 4 розміщені на 4 сторінках), 21 додаток на 46 сторінках друкованого тексту. Список використаних джерел налічує 296 найменувань і розміщений на 31 сторінці.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обгрунтовано актуальність теми дослідження, відображено зв'язок теми з науковими планами і темами, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, інформаційну базу та методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, вказано характер апробації результатів дослідження, особистий внесок здобувача.

У першому розділі **“Теоретичні основи обліково-аналітичного забезпечення управління сек'юритизацією активів”** досліджено генезис розвитку сек'юритизації активів як фінансової інновації; визначено її економічний зміст та удосконалено класифікацію сек'юритизації активів; ідентифіковано господарські операції, які підлягають обліковому відображенню в процесі сек'юритизації активів.

Ретроспективне дослідження передумов виникнення та світових тенденцій розвитку сек'юритизації активів в умовах глобального фінансового ринку дало змогу визначити її специфічні риси, які відрізняють даний фінансовий механізм від інших способів фінансування, та мають безпосередній вплив на формування обліково-аналітичного забезпечення управління сек'юритизацією активів: 1) активи, що сек'юритизуються, повинні генерувати грошові потоки, які можуть бути заздалегідь спрогнозовані; 2) ці активи повинні мати можливість бути відокремленими від інших активів компанії; 3) випуск боргових цінних паперів забезпечений пулом однорідних активів; 4) емітентами цінних паперів може бути спеціально створена для цього компанія або сам ініціатор сек'юритизації (оригіатор); 5) вказані цінні папери повинні вільно обертатися на фондовому ринку; 6) джерелом виплат відсотків та основної суми боргу за забезпеченими цінними паперами мають бути виключно надходження за сек'юритизованими активами; 7) управління ризиками відбувається шляхом повної або часткової їх передачі інвесторам за допомогою структурування потоків платежів і розподілу відповідальності за випущеними цінними паперами.

Наявність великої кількості підходів до визначення сутності сек'юритизації активів вказує на неоднозначність та багатоаспектність даного поняття, що насамперед зумовлено його різносторонніми функціями (рефінансування діяльності, хеджування ризиків, підвищення ліквідності активів). На основі дослідження зарубіжної та вітчизняної довідкової і наукової літератури було виокремлено основні концепції трактування сутності сек'юритизації активів: 1) випуск цінних паперів, забезпечених пулом однорідних (фінансових) активів; 2) процес (механізм, спосіб) перетворення низьколіквідних активів у високоліквідні активи (цінні папери); 3) процес (механізм), який складається з ряду послідовних кроків (етапів)). Зазначене дозволило окреслити обліковий підхід до даного терміну: сек'юритизація активів – це фінансовий механізм, який передбачає відокремлення пулу однорідних активів, сформованого з прав грошової вимоги, з подальшим випуском та обслуговуванням цінних паперів, забезпечених потоком платежів, що генеруються такими активами. При цьому, для цілей бухгалтерського обліку під пулом активів у процесі сек'юритизації слід розуміти сукупність дебіторської заборгованості (прав вимоги), під забезпечення якої здійснюється емісія цінних паперів.

Наявність множини диференційованих ознак та критеріїв класифікації сек'юритизації активів зумовлюють відсутність єдиних систематизованих підходів до

виокремлення її видів. На основі аналізу існуючих підходів до класифікації сек'юритизації активів встановлено, що ключовими механізмами її реалізації є балансова та позабалансова (класична) моделі, принципова різниця між якими полягає у місцезнаходженні сек'юритизованих активів: на балансі оригінатора чи поза його межами, що передбачає "дійсний продаж" ("true sale") таких активів спеціально створеній компанії (SPV). Всі інші види сек'юритизації активів здійснюються на основі зазначених базових моделей і видозмінюються залежно від мети, особливостей діяльності та кількості учасників, специфіки активів та способу структурування цінних паперів, забезпечених цими активами. Для виокремлення тих видів сек'юритизації активів, які безпосередньо впливають на організацію і методику бухгалтерського обліку та економічного аналізу удосконалено її класифікацію на основі теоретичного обґрунтування запропонованих ознак та виокремлення відповідних видів: залежно від місцезнаходження активів у процесі їх сек'юритизації (позабалансова, балансова); залежно від цілей ініціатора та способу відокремлення ризиків (класична, синтетична); за механізмом здійснення балансової сек'юритизації (синтетична, накопичувальна, бізнесу); залежно від ініціатора (фінансова (банківських установ та небанківських установ), нефінансова (капіталомістких підприємств, бюджетних установ)); за фактичною наявністю активів, що сек'юритизуються (існуючих активів та майбутніх активів); за характером активів, які виступають забезпеченням (випуск цінних паперів, забезпечених іпотечними кредитами (MBS), випуск колатералізованих боргових зобов'язань (CDO) та випуск цінних паперів, забезпечених активами (ABS)). Згруповані за класифікаційними ознаками види сек'юритизації активів визначають напрями побудови синтетичних та аналітичних облікових рахунків та забезпечують інформативність показників аналізу.

Успішність проведення сек'юритизації активів значною мірою залежить від формування ефективного механізму її реалізації. В цілому такий механізм передбачає, що ініціатор сек'юритизації, який називається оригінатором (банки або інші кредитно-фінансові установи, нефінансові компанії, органи державної влади, комунальні підприємства та ін.), генерує активи в процесі здійснення своєї поточної підприємницької діяльності (наприклад, шляхом видачі кредитів, поставки товарів, надання послуг, зокрема, надання майна в оренду тощо), у результаті чого в цій компанії з'являються активи – права вимоги до третіх осіб (боржників). Далі з цих прав вимоги формують пул активів і під їх забезпечення випускають цінні папери з подальшим розміщенням на фондовому ринку. Отримуючи таким чином кошти, суб'єкт господарювання має можливість направити їх на реалізацію нових відносин, у тому числі на отримання додаткового прибутку, у вигляді різниці між відсотками за активами та цінними паперами, що сприяє зростанню оборотності коштів.

Враховуючи специфіку реалізації основних моделей сек'юритизації активів (балансової та позабалансової), нерозвиненість вітчизняного фондового ринку, а також законодавчі обмеження, встановлено, що найбільш повно всі переваги механізму сек'юритизації активів для українських суб'єктів господарювання (як фінансового, так і реального сектору) реалізуються у її класичній схемі, яка має позабалансовий характер фінансування та дозволяє максимально відокремити згенерований пул активів від ризиків, пов'язаних з діяльністю компанії-ініціатора сек'юритизації (рис. 1).

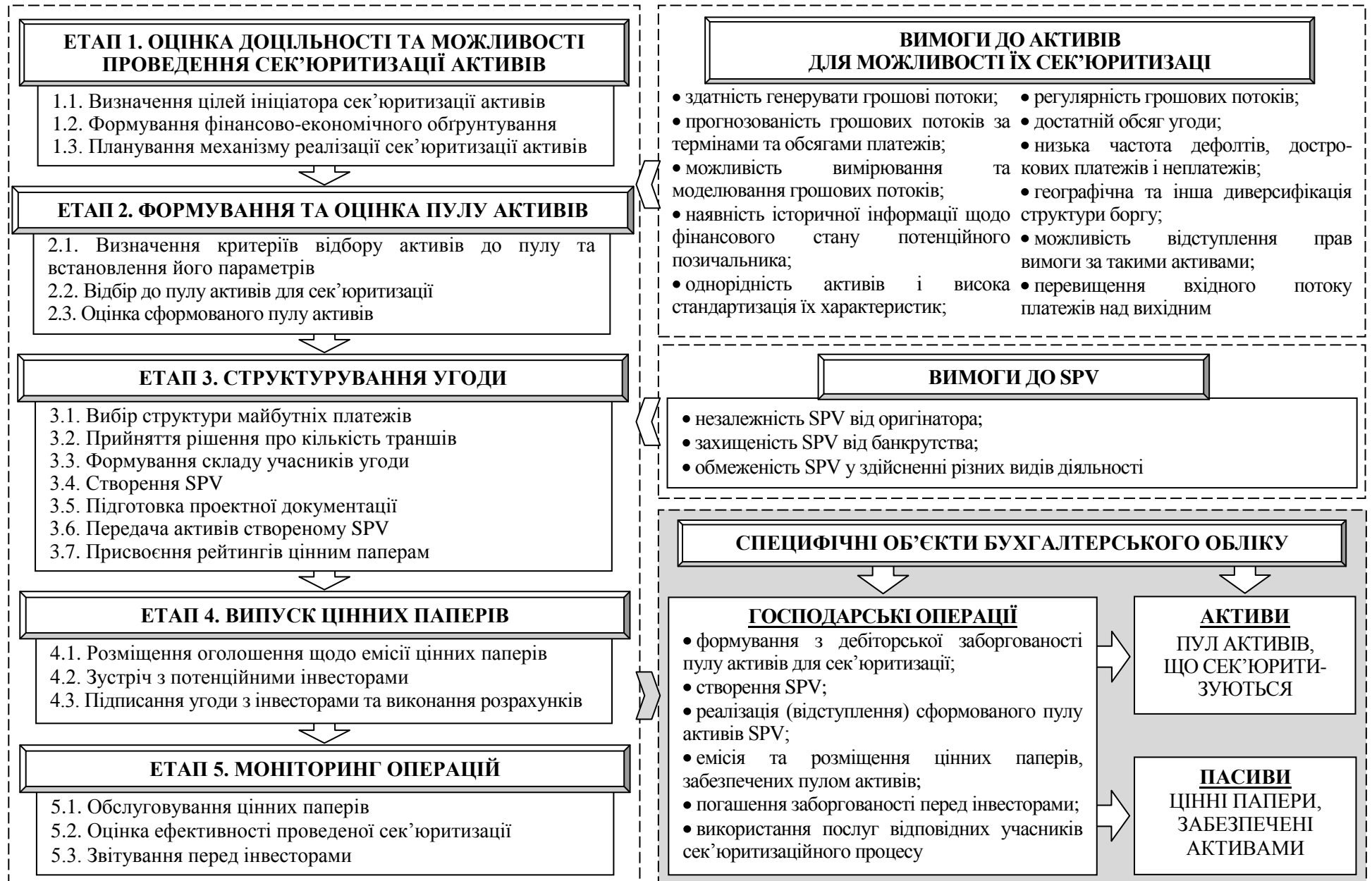

Рис. 1. Інформаційна модель реалізації класичного механізму сек'юритизації активів: ідентифікація об'єктів бухгалтерського обліку

Виокремлення основних етапів класичної сек'юритизації активів дозволило ідентифікувати основні господарські операції, які підлягають обліковому відображенню, та специфічні об'єкти бухгалтерського обліку, притаманні сек'юритизації активів (пул активів, що сек'юритизуються, сформований з прав грошової вимоги (дебіторської заборгованості), та цінні папери, забезпечені такими активами), для подальшого удосконалення їх організаційно-методичного забезпечення.

Другий розділ **“Облікове забезпечення управління сек'юритизацією активів”** присвячено комплексному дослідженню та розвитку питань організації і методики відображення в бухгалтерському обліку операцій сек'юритизації активів як у її ініціатора, так і емітента забезпечених цінних паперів (SPV).

Формування достовірної інформації для управління сек'юритизацією активів на всіх етапах її здійснення передусім залежить від повноти та оперативності системи інформаційного забезпечення, що, у свою чергу, потребує належного рівня організації та методики облікового відображення таких операцій.

Враховуючи відсутність чіткого нормативного регулювання, обґрунтованого документального забезпечення таких операцій та відображення їх на рахунках бухгалтерського обліку і в звітності, розроблено методичний підхід до обліку операцій сек'юритизації активів (табл. 1).

Для забезпечення виконання однієї з основних умов сек'юритизації активів – можливості відокремлення таких активів від іншого майна компанії – запропоновано рахунок 32 “Пул активів, що сек'юритизуються” (аналітичний облік здійснюється відповідно до структури сформованого пулу активів, зокрема, за дебіторами, термінами погашення, відсотковою ставкою, видами застави), призначений для обліку процесу формування пулу активів з придатної для сек'юритизації дебіторської заборгованості, реалізації відібраних активів SPV та погашення дебіторської заборгованості, включеної до пулу сек'юритизованих активів.

Крім того, оскільки головна мета створення SPV – придбання пулу активів у оригіатора та емісія цінних паперів, забезпечених цим пулом активів, то в роботі обґрунтовано, що отримані SPV відсотки за сек'юритизованими активами та сплачені відсотки інвесторам за випущеними цінними паперами відносяться до доходів і витрат основної діяльності SPV. Тому інформацію щодо таких доходів і витрат доцільно акумулювати на відповідних субрахунках до рахунків 70 “Доходи від реалізації” і 90 “Собівартість реалізації”: 706 “Відсоткові платежі, отримані за сек'юритизованими активами”; 906 “Відсоткові платежі інвесторам за випущеними цінними паперами”.

Запропонований методичний підхід дозволяє відображати операції сек'юритизації активів з урахуванням специфіки їх здійснення, що сприяє підвищенню інформаційної місткості облікової інформації щодо всіх складових сек'юритизаційного механізму, які виникають з моменту прийняття рішення щодо потреби у додатковому фінансуванні до моменту погашення цінних паперів, забезпечених пулом сек'юритизованих активів.

Постійне упорядкування та удосконалення облікового відображення операцій сек'юритизації активів забезпечується розвитком організаційних положень бухгалтерського обліку. Враховуючи особливості механізму класичної сек'юритизації активів та інформаційні потреби її учасників, розроблені

рекомендації з удосконалення організаційно-технічної і методичної складових облікової політики оригінатора та SPV в частині критеріїв відбору активів до сек'юритизаційного пулу, порядку документального забезпечення, системи аналітичних рахунків (у т.ч. Робочих планів рахунків зазначених учасників) і пакету внутрішньої звітності щодо таких операцій.

Таблиця 1

Методичний підхід до облікового відображення операцій сек'юритизації активів

Ел-ти методу бух. об.	Ініціатор сек'юритизації (оригінатор)	Емітент (SPV)
Документування	Запропоновано форм первинної документації щодо: формування, оцінки та реалізації пулу активів, що сек'юритизуються: Реєстр дебіторів (прав грошової вимоги) за укладеними договорами; Відомість обліку виникнення та погашення дебіторської заборгованості за договорами	оприбуткування та обслуговування сек'юритизованих активів, а також розміщення забезпечених ними цінних паперів; Відомість обліку сек'юритизованих активів; Відомість обліку договорів купівлі-продажу забезпечених цінних паперів; Відомість обліку розрахунків за забезпеченими облігаціями; Розрахунок суми виплат на одну облігацію за окремим купоном
	Реєстр договорів, включених до пулу активів, що сек'юритизуються; Договір купівлі-продажу пулу активів у процесі сек'юритизації; Акт приймання-передачі пулу активів, що сек'юритизуються; Акт приймання-передачі документів, що засвідчують передані права вимоги	
Оцінка	Визначено порядок формування вартості пулу активів, реалізованого в процесі його сек'юритизації	Запропоновано порядок використання методів оцінки отриманого пулу активів та випущених боргових цінних паперів
Рахунки	Запропоновано нові бухгалтерські рахунки та уточнено існуючі в частині розробки аналітичних рахунків, а також визначено порядок їх використання	
	32 "Пул активів, що сек'юритизуються" (321 "Активи, призначені для сек'юритизації"); 377.3 "Розрахунки з SPV"; 712.2 "Дохід від реалізації пулу активів, що сек'юритизуються"; 949.2 "Собівартість реалізованого пулу активів, що сек'юритизуються"; 949.3 "Витрати на сек'юритизацію" (аналітика: за видами витрат)	185 "Довгострокові сек'юритизовані активи"; 321 "Активи, призначені для сек'юритизації"; 322 "Сек'юритизовані активи" (322.1 "Основна сума боргу"; 322.2 "Нараховані відсотки"); 686 "Зобов'язання за придбаний пул активів, що сек'юритизуються"; 706 "Відсоткові платежі, отримані за сек'юритизованими активами"; 906 "Відсоткові платежі інвесторам за випущеними цінними паперами"; 949.1 "Витрати, пов'язані з організацією випуску цінних паперів"; 949.2 "Витрати на обслуговування цінних паперів"
Звітність	Запропоновано інформаційне доповнення Приміток до річної фінансової звітності щодо операцій сек'юритизації активів та розроблено форми внутрішньої звітності:	
	Звіт про доцільність та можливість сек'юритизації активів; Звіт про стан здійснення платежів дебіторами за укладеними договорами; Звіт про структуру дебіторської заборгованості за укладеними договорами; Звіт про понесені витрати на сек'юритизацію активів; Звіт про якість активів, відібраних для сек'юритизації; Звіт про галузеву та регіональну структуру пулу активів	Звіт про структуру сек'юритизованих активів; Звіт про стан здійснення платежів за сек'юритизованими активами; Звіт про витрати, пов'язані з емісією цінних паперів; Звіт про результати випуску цінних паперів, забезпечених сек'юритизованими активами; Звіт про підсумки погашення цінних паперів, забезпечених сек'юритизованими активами; Звіт за траншами випущених цінних паперів

Оскільки однією з основних вимог структурування SPV є обмеженість у здійсненні різних видів діяльності, що зумовлює відсутність штату працівників, то постає необхідність делегування здійснення окремих бізнес-процесів SPV стороннім організаціям (зокрема, таких як управління активами, обслуговування пулу активів, перерахування коштів власникам цінних паперів, ведення бухгалтерського обліку

тощо). Зазначене дозволило обґрунтувати важливість та необхідність використання в діяльності SPV бухгалтерського аутсорсингу, який передбачає повне ведення бухгалтерського обліку зовнішнім суб'єктом.

Діючі підходи до організації бухгалтерського обліку на умовах аутсорсингу не враховують специфіки створення і функціонування SPV. Тому в контексті розвитку організаційних питань облікового забезпечення діяльності SPV у роботі запропоновано ключові критерії вибору зовнішніх суб'єктів ведення бухгалтерського обліку та визначено порядок застосування бухгалтерського аутсорсингу в діяльності SPV (рис. 2).

Належним чином скоординована робота усіх виконавців бізнес-процесів SPV в частині їх інтеграції з бухгалтерським обліком є чинником, який впливає на досягнення цілей SPV та ефективності процесу сек'юритизації активів вцілому.

У третьому розділі **“Аналітичне забезпечення управління сек'юритизацією активів”** охарактеризовано вплив основних моделей сек'юритизації активів на показники фінансово-майнового стану компанії-оригінатора, а також розвинуто методичні підходи до оцінки сек'юритизаційного пулу активів та ефективності сек'юритизації активів з точки зору її ініціатора.

Сек'юритизація активів є достатньо складним і дороговартісним, однак високоефективним фінансовим механізмом. Його застосування дозволяє диверсифікувати джерела фінансування, значно підвищити рівень ліквідності, а також ефективно управляти структурою балансу.

Для обрання оптимального типу сек'юритизаційної моделі з врахуванням особливостей діяльності та цілей оригінатора, слід оцінити, який вплив здійснюватиме та чи інша модель на його фінансові показники. Встановлено, що позабалансова і балансова сек'юритизація по-різному впливають на фінансово-майновий стан компанії-оригінатора і, перш за все, це відображається на таких показниках, як валюта балансу, склад і структура активів і пасивів, показники ліквідності і фінансової стійкості; показники фінансових результатів і рентабельності, а також показники ділової активності. Зокрема, за умов використання балансової сек'юритизації зростає величина активів, пасивів та показники ліквідності, проте послаблюється фінансова стійкість за рахунок збільшення величини позикового капіталу. При цьому, застосування позабалансової моделі сек'юритизації активів здійснює позитивний вплив на показники ліквідності, оборотності активів та ефективності. Крім того, використання механізму позабалансової сек'юритизації дозволяє значно знизити вартість фінансування за рахунок розмежування ризику оригінатора від ризику активів, а також при умові, що кредитна якість активів, які приймають участь в сек'юритизації, вища, ніж кредитна якість балансу оригінатора вцілому. Зниження вартості позикового капіталу при зростанні фінансових результатів призводить до збільшення вартості компанії, що свідчить про ефективність фінансування її діяльності на основі використання класичного механізму сек'юритизації активів.

Відібрані для сек'юритизації активи є фундаментом її механізму: потоки платежів і кредитні характеристики пулу таких активів визначають якість емітованих цінних паперів і задають особливості структурування всього процесу сек'юритизації активів.

Рис. 2. Процес організації бухгалтерського обліку діяльності SPV при використанні бухгалтерського аутсорсингу

Попередній аналіз придатності активів для сек'юритизації дозволяє оцінити перспективу фінансування за її рахунок, тоді як обґрунтоване визначення критеріїв, ретельний відбір активів і якісна оптимізація пулу активів, призначених для сек'юритизації, дозволяють підвищити його якість і диверсифікувати ризики за рахунок належної концентрації активів, що, в свою чергу, сприяє спрощенню самої

структури сек'юритизаційної угоди, зменшенню витрат на її організацію та, відповідно, значному зниженню вартості такого фінансування.

Відсутність ефективної методики проведення аналізу операцій сек'юритизації активів зумовлює виникнення проблем при формуванні стратегії управління процесом фінансування діяльності ініціатора сек'юритизації. Проведене дослідження дозволило обґрунтувати напрями аналітичного забезпечення управління сек'юритизацією активів (табл. 2).

Таблиця 2

Аналітичне забезпечення управління сек'юритизацією активів

<i>Напрямок аналітичного забезпечення</i>	<i>Аналітичні процедури</i>
Формування фінансово-економічного обґрунтування доцільності та можливості проведення сек'юритизації активів	<ul style="list-style-type: none"> • вивчення інтересів потенційних інвесторів та аналіз перспектив розміщення цінних паперів; • оцінка фінансово-майнового стану оригіатора (проведення комплексної перевірки (due diligence)); • оцінка наявних активів оригіатора на предмет можливості їх сек'юритизації; • ідентифікація впливу сек'юритизації активів на фінансові показники оригіатора; • оцінка ризиків, пов'язаних з використанням сек'юритизації активів
Аналіз якості пулу активів, сформованого оригіатором для сек'юритизації	<ul style="list-style-type: none"> • оцінка ймовірності дефолту і величини очікуваних втрат по сек'юритизаційному пулу активів; • ідентифікація факторів, що впливають на дострокове погашення активів пулу; • оцінка параметрів сформованого сек'юритизаційного пулу на основі аналізу його структури та виокремленої системи показників: розмір пулу активів, що сек'юритизуються; кількість активів, що сек'юритизуються; обсяг окремого активу та його частка в пулі активів, що сек'юритизуються; рівень прострочення платежів; рівень географічної концентрації; рівень галузевої концентрації; середньозважена відсоткова ставка по пулу активів, що сек'юритизуються; середньозважений вік пулу активів, що сек'юритизуються; середньозважений термін погашення активів, що сек'юритизуються; рівень дострокового погашення; • моделювання майбутніх потоків платежів по пулу активів, що сек'юритизуються
Оцінки ефективності операцій сек'юритизації для її ініціатора	<ul style="list-style-type: none"> • порівняння вартості залучення капіталу за допомогою сек'юритизації активів та з інших джерел; • побудова балансу платіжних потоків за забезпеченими цінними паперами та пулом сек'юритизованих активів; • оцінка ефективності сек'юритизації активів шляхом порівняння суми чистого залученого фінансування з понесеними для цього витратами: $E_{AS} = \frac{(P_{PAS} + LV_{SPV}) - (V_{PAS} + C_{SPV} + CS_{AS})}{(V_{PAS} + C_{SPV} + CS_{AS})}$ <p>де P_{PAS} – ціна реалізованого пулу активів; LV_{SPV} – ліквідаційна вартість SPV на дату припинення обігу облігацій; V_{PAS} – балансова вартість реалізованого пулу активів; C_{SPV} – витрати на створення SPV; CS_{AS} – витрати на структурування процесу сек'юритизації</p>

Удосконалені методичні положення економічного аналізу процесу сек'юритизації активів дозволяють приймати обґрунтовані рішення щодо доцільності залучення фінансових ресурсів на основі використання механізму сек'юритизації активів та ефективно його структурувати для досягнення всіма учасниками такого механізму своїх фінансових цілей.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання, яке полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і розробці практичних рекомендацій з удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління сек'юритизацією активів. Основні висновки, що підтверджують результати проведеного дослідження, полягають в наступному:

1. Наявність термінологічної неузгодженості в частині визначення сутності сек'юритизації активів призводить до неврахування всіх складових сек'юритизаційного механізму та його різновидів, що ускладнює ідентифікацію об'єктів бухгалтерського обліку та зумовлює виникнення помилок в обліковому відображенні операцій сек'юритизації активів. Для усунення зазначених неточностей обґрунтовано підхід до трактування сек'юритизації активів як фінансового механізму, який передбачає відокремлення пулу однорідних активів, сформованого з прав грошової вимоги, з подальшим випуском та обслуговуванням цінних паперів, забезпечених потоком платежів, що генеруються такими активами. Це дозволило усунути неконвенційність понятійного апарату бухгалтерського обліку та визначити місце пулу активів, що сек'юритизуються, у системі об'єктів бухгалтерського обліку (сукупність дебіторської заборгованості, під забезпечення якої здійснюється емісія цінних паперів), що, в свою чергу, сприяє раціональній побудові обліково-аналітичного забезпечення управління сек'юритизацією активів.

2. Виявлена множина існуючих класифікаційних ознак сек'юритизації призводить до недостатньої деталізації окремих її видів або їх надмірного перевантаження, що ускладнює визначення напрямів удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління сек'юритизацією активів на всіх етапах її здійснення. Обґрунтований підхід до трактування механізму сек'юритизації активів як об'єкта бухгалтерського спостереження дав можливість виділити наступні ознаки її класифікації: залежно від цілей ініціатора та механізму проведення; залежно від ініціатора; за фактичною наявністю сек'юритизованих активів; за характером активів, що виступають забезпеченням; за територіальною ознакою; залежно від складу учасників; за рівнем ризику активів; за способом розміщення цінних паперів. Удосконалена класифікація дозволяє посилити розуміння змісту сек'юритизації активів та окреслити її види, які безпосередньо впливають на побудову системи бухгалтерського обліку та аналізу діяльності суб'єктів господарювання.

3. Успішність проведення операцій сек'юритизації активів значною мірою залежить від формування ефективного механізму її реалізації, а також належного інформаційного забезпечення управління сек'юритизацією активів. Виокремлення основних етапів сек'юритизаційного механізму, визначення критеріїв відбору активів для можливості їх сек'юритизації та окреслення вимог до структурування SPV дозволило ідентифікувати специфічні об'єкти бухгалтерського обліку класичної моделі сек'юритизації активів в частині господарських операцій (формування з дебіторської заборгованості пулу активів для сек'юритизації; створення SPV; реалізація сформованого пулу активів SPV; емісія та розміщення цінних паперів, забезпечених пулом активів; погашення заборгованості перед інвесторами; використання послуг відповідних учасників сек'юритизаційного

процесу), активів (пул активів, що сек'юритизуються) та пасивів (цінні папери, забезпечені активами) для подальшого удосконалення організаційно-методичних підходів до бухгалтерського обліку та аналізу операцій сек'юритизації активів.

4. Недостатній розвиток організаційно-методичних засад бухгалтерського обліку операцій сек'юритизації активів у її основних учасників (оригінатора та SPV), спричинений відсутністю розробленого законодавчого підґрунтя, зумовлює неповноту інформаційного забезпечення процесу управління сек'юритизацією активів в цілому. Розроблений пакет первинної документації щодо формування та реалізації пула активів, що сек'юритизуються, а також обслуговування сек'юритизованих активів та розміщення забезпечених ними цінних паперів забезпечує підвищення достовірності відображення таких операцій в бухгалтерському обліку її учасників. Визначений порядок використання методів оцінки для формування вартості пулу активів, що сек'юритизуються, ціни та відсоткової ставки на емітовані цінні папери, побудована система балансових і позабалансових рахунків для обліку таких операцій в оригінатора та SPV, а також розроблені форми внутрішньої звітності підвищують якість інформаційного забезпечення системи бухгалтерського обліку та аналізу, що сприяє покращенню ефективності управління сек'юритизацією активів як альтернативного джерела фінансування діяльності суб'єктів господарювання.

5. Специфіка структурування SPV обумовлює потребу у використанні послуг зовнішнього суб'єкта ведення бухгалтерського обліку. У зв'язку з нерозвиненістю організаційних положень ведення бухгалтерського обліку діяльності SPV на умовах аутсорсингу запропоновано кількісні та якісні критерії вибору зовнішніх суб'єктів ведення бухгалтерського обліку та виокремлено етапи застосування бухгалтерського аутсорсингу в діяльності SPV: вибір зовнішнього суб'єкта ведення бухгалтерського обліку; проведення переговорів; підписання договору про надання послуг з бухгалтерського аутсорсингу; розробка та узгодження організаційно-методичних питань; безпосереднє ведення бухгалтерського обліку; контроль керуючою SPV компанією виконання умов договору; звітування про надані послуги (акт про надані послуги, внутрішні звіти); затвердження керуючою SPV компанією наданих виконавцем звітних документів. Наведені пропозиції підвищують якість інформаційного забезпечення бухгалтерського обліку діяльності SPV, що сприяє підвищенню ефективності управління сек'юритизацією активів в цілому.

6. Основні моделі сек'юритизації активів (позабалансова і балансова) по-різному впливають на фінансово-майнові показники діяльності її ініціатора, що зумовлює вибір однієї з них залежно від цілей та можливостей оригінатора. На основі проведеного дослідження визначено напрями зміни майнового та фінансового потенціалу, а також показників розвитку та результативності діяльності компанії-оригінатора, що сприяє раціональному формуванню фінансово-економічного обґрунтування необхідності та можливості залучення додаткового фінансування на основі використання механізму сек'юритизації активів.

7. Для забезпечення оптимізації сформованого пулу активів, що сек'юритизуються, та розвитку методичних аспектів оцінки його якості запропоновано наступні етапи аналізу: оцінка ймовірності дефолту і величини

очікуваних втрат за пулом активів, що сек'юритизуються; ідентифікація факторів, що впливають на дострокове погашення активів, що сек'юритизуються; оцінка параметрів сформованого пулу активів, що сек'юритизуються, на основі аналізу його структури та системи показників (розмір пулу активів, що сек'юритизуються; кількість активів, що сек'юритизуються; частка окремого активу в пулі активів, що сек'юритизуються; рівень прострочення платежів; рівень географічної концентрації; рівень галузевої концентрації; середньозважена відсоткова ставка; середньозважений вік пулу активів, що сек'юритизуються; середньозважений термін погашення активів, що сек'юритизуються; рівень дострокового погашення); моделювання майбутніх потоків платежів. Результати такого аналізу дозволяють оцінити перспективу залучення фінансових ресурсів за рахунок сек'юритизації та є основою для прогнозування майбутніх потоків платежів.

8. Відсутність єдиного підходу до оцінки ефективності використання сек'юритизації активів, як додаткового механізму фінансування, стало передумовою для розробки методичних підходів до її аналізу. Запропоновані напрями аналізу ефективності операцій сек'юритизації (порівняння вартості залучення капіталу за допомогою сек'юритизації активів та з інших джерел; побудова балансу платіжних потоків за забезпеченими цінними паперами та пулом сек'юритизованих активів; порівняння суми чистого залученого фінансування з понесеними для цього витратами (розрахунок показника ефективності сек'юритизації активів) дозволяють її ініціатору визначити вартість такого фінансування та обґрунтувати доцільність використання сек'юритизаційної схеми в його подальшій господарській діяльності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових виданнях України, які включено до міжнародних наукометричних баз:

1. Дріга О.П. Сек'юритизація: аналіз поняття та сутності в контексті бухгалтерського обліку / О.П. Дріга // Бізнес Інформ. – 2014. – №11. – С. 216–220 (0,51 друк. арк.) (включено до Ulrichsweb Global Serials Directory (США), Research Papers in Economics (США), Index Copernicus (Польща), CiteFactor (США), Academic Journals Database (Швейцарія), Open Academic Journals Index (Росія), GetInfo (Німеччина), BASE (Німеччина), InfoBase Index, OpenAIRE (Європейський Союз), SUNCAT Union Catalogue (Велика Британія), SUNCAT Union Catalogue (Велика Британія), J-Gate (Індія), Research Bible (Японія)).

2. Дріга О.П. Проблеми обліку сек'юритизації активів на фінансових ринках / О.П. Дріга // Економічний простір: Збірник наукових праць. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2015. – №96. – С. 125-132 (0,46 друк. арк.) (включено до Index Copernicus (Польща)).

Стаття у науковому періодичному виданні іншої держави:

3. Дріга О.П. Изменение финансово-имущественного состояния компании в процессе секьюритизации ее активов / В.А. Иваненко, О.П. Дрига // Государственное управление. Электронный вестник. 2015. – № 52. – С. 224-243. – Режим доступа к журналу: <http://e-journal.spa.msu.ru> (заг. обсяг 0,95 друк. арк., особисто автору належить 0,45 друк. арк.: визначено тенденції розвитку світового ринку сек'юритизації активів та проведено порівняльний аналіз основних моделей (позабалансової та балансової) її механізму).

Статті у наукових фахових виданнях України:

4. Дріга О.П. Вимоги МСФЗ до обліку процесу сек'юритизації / О.П. Дріга // Науковий вісник Херсонського державного університету: наукове періодичне видання / Серія: Економічні науки. – Херсон: ХДУ, “Видавничий дім “Гельветика”, 2014. – № 9. – С.224-228. (0,61 друк. арк.).

5. Дріга О.П. Ключові види сек'юритизації та їх характеристика: обліково-аналітичний аспект / О.П. Дріга // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: Міжнародний збірник наукових праць. – Житомир: ЖДТУ, 2014. – Вип. 3 (30). – С. 111-135. (0,99 друк. арк.).

6. Дріга О.П. Синтетична сек'юритизація в бухгалтерському обліку: особливості здійснення та вітчизняний досвід / О.П. Дріга // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Серія: Економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2015. – № 1 (71). – С. 31-39 (0,99 друк. арк.).

7. Дріга О.П. Бухгалтерський аутсорсинг в процесі сек'юритизації: особливості застосування в компанії спеціального призначення / О.П. Дріга // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: Міжнародний збірник наукових праць. – Житомир: ЖДТУ, 2015. – Вип. 1 (31). – С. 111-126 (0,75 друк. арк.).

8. Дріга О.П. Сек'юритизація активів: особливості механізму здійснення та облікового відображення / О.П. Дріга // Науковий вісник НЛТУ України. – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2015. – Вип. 25.7. – С. 182-188. (0,48 друк. арк.).

Матеріали конференцій:

9. Дріга О.П. Особливості обліку операцій сек'юритизації активів / О.П. Дріга // Бухгалтерський облік, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку: II Всеукраїнська науково-практична конференція (м. Чернігів, 21 листопада 2014 р.). – Чернігів: Черніг. нац. технол. ун-т, 2014. – С.156-158. (0,16 друк. арк.).

10. Дріга О.П. Облік операцій сек'юритизації активів у банківській практиці / О.П. Дріга // Міжнародна наукова Інтернет-конференція «Співпраця ЄС та України: економічні тенденції» (6-7 листопада 2014 р.). – Варшава, 2014. – С.71-74. (0,21 друк. арк.).

11. Дріга О.П. Учет сделок по секьюритизации активов в международных стандартах финансовой отчетности / О.П. Дрига // Проблемы разработки и внедрения национальных стандартов в соответствии с Международных стандартов финансовой отчетности: материалы республиканской научно-практической конференции (19-20 декабря 2014 г.). – Душанбе: Таджикский национальный университет, 2014. – С. 82-86. (0,21 друк. арк.).

12. Дріга О.П. Наукові засади обліку сек'юритизації для цілей сталого розвитку / О.П. Дріга // Менеджмент, маркетинг, підприємцтво: содействие устойчивому развитию: Материалы первой международной научно-практической интернет-конференции (25-26 декабря 2014 г.). – Д.: Акцент ПП, 2015. – С.146-148. (0,09 друк. арк.).

13. Дріга О.П. Механізм сек'юритизації активів та його вплив на показники фінансового стану компанії / О.П. Дріга // Соціально-економічні підсумки 2014 року: реалії та перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 26-27 грудня 2014 року). – Львів: ЛЕФ, 2014. – Ч. 1. – С. 30-32 (0,19 друк. арк.).

14. Дріга О.П. Сек'юритизація майбутніх платежів: обліковий аспект / О.П. Дріга // Naukowa myśl informacyjnej powieki – 2015: materiały XI Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji. Volume 2. Ekonomiczne nauki (07-15 marca 2015 r.). – Przemysł: Nauka i studia, 2015. – P. 54-57. (0,15 друк. арк.).

15. Дріга О.П. Вітчизняний досвід сек'юритизації: законодавчі обмеження / О.П. Дріга // Формування інноваційних економічних систем: фінансове забезпечення, комерціалізація інтелектуальної власності, кооперація науки і бізнесу: матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф. (15-17 квітня 2015 р.). – Д.: НГУ, 2015. – С.108-111. (0,26 друк. арк.).

16. Дріга О.П. Аналіз сек'юритизації активів на фінансових ринках / О.П. Дріга // Cutting-edge science: Materials of the XI International scientific and practical conference. Volume 4. Economic science. (April 30-May 7, 2015). – Sheffield: Science and education LTD, 2015. – P.57-60. (0,19 друк. арк.).

17. Дріга О.П. Сек'юритизація активів на фінансових ринках: обліковий аспект / О.П. Дріга // Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю: матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції (Черкаси, 13-15 травня 2015 р.). – Черкаси: ЧДТУ, 2015. – С.64-66. (0,13 друк. арк.).

18. Дріга О.П. Сек'юритизація як інноваційний інструмент управління ризиками / О.П. Дріга // Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: європейський вектор – нові виклики та можливості: тези доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції (14-16 травня 2015 р.). – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. – С. 126-128. (0,21 друк. арк.).

19. Дріга О.П. Договірне регулювання процесу сек'юритизації активів / О.П. Дріга // Розвиток економічної системи в умовах глобалізації: матеріали II міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 13-14 листопада 2015 р.). – Херсон: Видавничий дім "Гельветика", 2015. – 112 с. (0,18 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Дріга О.П. Обліково-аналітичне забезпечення управління сек'юритизацією активів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). – Житомирський державний технологічний університет Міністерства освіти і науки України, Житомир, 2016.

Дисертація присвячена обґрунтуванню теоретичних положень і розробці практичних рекомендацій з удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління сек'юритизацією активів. У роботі уточнено сутність поняття "сек'юритизація активів", удосконалено її класифікацію, а також виокремлено господарські операції, які є об'єктами облікового відображення в процесі сек'юритизації активів. Розроблено комплексний організаційно-методичний підхід до бухгалтерського обліку операцій сек'юритизації активів як у її ініціатора, так і емітента цінних паперів шляхом виокремлення складових облікової політики, розробки первинної документації за відповідними операціями, а також удосконалення порядку відображення таких операцій на рахунках бухгалтерського обліку та у звітності підприємства. Обґрунтовано необхідність і порядок

застосування бухгалтерського аутсорсингу в діяльності SPV. Запропоновано напрями розвитку аналітичного забезпечення операцій сек'юритизації активів.

Ключові слова: бухгалтерський облік, економічний аналіз, сек'юритизація активів, оригінатор, спеціально створена компанія (SPV).

АННОТАЦИЯ

Дрига О.П. Учетно-аналитическое обеспечение управления секьюритизацией активов. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.09 – бухгалтерский учет, анализ и аудит (по видам экономической деятельности). – Житомирский государственный технологический университет Министерства образования и науки Украины, Житомир, 2016.

Диссертация посвящена обоснованию теоретических положений и разработке практических рекомендаций по совершенствованию учетно-аналитического обеспечения управления секьюритизацией активов.

Объектом исследования являются операции секьюритизации активов в системе бухгалтерского учета и анализа субъектов хозяйствования.

Предметом исследования является совокупность теоретических и организационно-методических положений учетно-аналитического обеспечения управления секьюритизацией активов.

В работе уточнена трактовка понятия “секьюритизация активов” (финансовый механизм, который предусматривает отделение пула однородных активов, сформированного по правам денежного требования, с последующим выпуском и обслуживанием ценных бумаг, обеспеченных потоком платежей, генерируемых такими активами) и “пул секьюритизируемых активов” (совокупность дебиторской задолженности, под обеспечение которой осуществляется эмиссия ценных бумаг) для целей бухгалтерского учета, что способствует устранению неконвенционности категориально-понятийного аппарата.

Усовершенствована классификация секьюритизации активов на основе теоретического обоснования необходимости рассматривать данный финансовый механизм в сочетании трех его основных составляющих: участников, активов и ценных бумаг, обеспеченных этими активами, и выделить следующие критерии: в зависимости от местонахождения активов в процессе их секьюритизации; в зависимости от целей инициатора и способа отделения рисков; по механизму осуществления балансовой секьюритизации; в зависимости от инициатора; по фактическому наличию секьюритизируемых активов; по характеру активов, выступающих обеспечением, что позволило определить их влияние на построение системы бухгалтерского учета и экономического анализа.

Для усовершенствования организационно-методических подходов к бухгалтерскому учету и анализу операций секьюритизации активов выделены основные этапы секьюритизационного механизма (оценка целесообразности и возможности проведения секьюритизации активов, формирование и оценка пула активов; структурирование сделки; выпуск ценных бумаг, мониторинг операций), что позволило уточнить состав объектов бухгалтерского учета и анализа (пул секьюритизируемых активов и ценные бумаги, обеспеченные такими активами).

Предложены организационно-методические положения учетного отражения операций секьюритизации активов как в ее инициатора, так и эмитента ценных бумаг (в частности, через определение составляющих учетной политики, разработку первичной документации по соответствующим операциям, а также порядка отражения таких операций на счетах бухгалтерского учета и в отчетности предприятия), что позволяет формировать достоверную и полную информацию для принятия обоснованных управленческих решений на всех этапах секьюритизации активов.

В связи с неразвитостью организационных положений ведения бухгалтерского учета деятельности SPV на условиях аутсорсинга предложено количественные и качественные критерии выбора внешних субъектов ведения бухгалтерского учета и выделены этапы применения бухгалтерского аутсорсинга в деятельности SPV, что способствует повышению оперативности получения бухгалтерской информации и достижению целей деятельности SPV.

Определены направления влияния балансовой и внебалансовой (классической) модели секьюритизации активов на имущественные (величина и структура активов и пассивов баланса) и финансовые (ликвидность, платежеспособность, финансовая устойчивость) показатели, а также показатели развития и результативности деятельности компании-оригинатора (показатели деловой активности и эффективности) для принятия обоснованного решения по выбору оптимального механизма осуществления секьюритизации активов.

Для принятия решения о возможности проведения секьюритизации с использованием имеющихся в оригинатора активов и диверсификации рисков за счет оптимальной концентрации активов разработано методическое обеспечение анализа пула секьюритизируемых активов (оценка вероятности дефолта и величины ожидаемых потерь по пулу секьюритизируемых активов; идентификация факторов, влияющих на досрочное погашение активов пула; оценка параметров сформированного пула секьюритизируемых активов на основе анализа его структуру и выделенной системы показателей (размер пула секьюритизируемых активов; количество секьюритизируемых активов; доля отдельного актива в пуле секьюритизируемых активов; уровень просрочки платежей; уровень географической концентрации; уровень отраслевой концентрации; средневзвешенная процентная ставка; средневзвешенный возраст пула секьюритизируемых активов; средневзвешенный срок погашения секьюритизируемых активов; уровень досрочного погашения); моделирование будущих потоков платежей по пулу активов).

Усовершенствованы методические подходы к оценке эффективности механизма секьюритизации активов для ее инициатора путем реализации следующих этапов: сравнение стоимости привлечения капитала с помощью секьюритизации активов с другими альтернативными источниками финансирования; построение баланса платежных потоков по обеспеченным ценным бумагам и пула секьюритизируемых активов; оценка эффективности секьюритизации активов путем сравнения суммы чистого привлеченного финансирования с понесенными для этого затратами. Эти предложения

способствуют формированию достоверной учетно-аналитической подсистемы управления процессом финансирования деятельности инициатора секьюритизации.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, экономический анализ, секьюритизация активов, оригинатор, специально созданная компания (SPV).

ABSTRACT

Driha O.P. Accounting and analytical support for management of assets securitization. – Manuscript.

Thesis for obtaining the scientific degree of Candidate of Economic Sciences on specialty 08.00.09 – accounting, analysis and auditing (by the types of economic activity). – Zhytomyr State Technological University of Ministry of education and science of Ukraine, Zhytomyr, 2016.

The thesis is devoted to grounding of theoretical positions and development of practical recommendations for improving accounting and analytical support of assets' securitization. The essence of the concept “asset securitization” has been clarified, its classification has been improved as well as business transactions, which are the objects of accounting reflection in the process of securitization of assets have been singled out.

Complex organizational and methodical approach to accounting transactions for asset securitization for initiator as well as for issuer been developed by separation of components of the accounting policy, the development of primary documents for the relevant transactions as well as improving the accounting reflection of such transactions on accounts and in statements of the company. The necessity and the order of application of accounting outsourcing in the activity of SPV have been grounded.

Keywords: accounting, analysis, asset securitization, originator, special purpose vehicle (SPV).

Підписано до друку 15.03.2016 р. Формат 60×90 1/16.

Папір друкарський. Друк офсетний.

Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. арк. 0,9.

Тираж 100 прим. Замовлення № 648.

Віддруковано з готових оригіналів-макетів автора
у Житомирському державному технологічному університеті

вул. Черняхівського, 103, м. Житомир, 10005

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи

ЖТ № 08 від 26.03.2004 р.